

A GYERMEKSÉG SZENT ÚTJA

IRTA: P. BRUNO DE JESUS MARIE O. CARM. D.

II.

A gyermek és az igazság

Önmagunk felajánlása árán nyeri el lelkünk a teljes befogadóképességet és kitarulást: aszkézisünk a szeretet alapján épülhet fel egyedül.

Feltárulás és öröm: a kis keresztény talán sohasem mutat belőlük annyit, mint hogyha kényszer nélkül, ösztönös lendülettel símul erejéhez mérten az áldozatosság törvényéhez. Jól tudom, hogy e szavak mérhetetlenek, hogy szinte túlhaladni látszanak a gyermek szellemi fokát. De nézzünk túl a szavakon. Monopolizáljuk ezeket a felnőttek számára, akik jobban ragaszkodnak a képletekhez, mint a tettekhez.

Hogy a kicsi rezdülés nélkül és öntudatlanul haladjon a tisztulás útján, ki kell hogy kerüljön minden hazugsággal való találkozást. Szóbeli és tettebeli hazugságot egyaránt. Határozottan állíthatjuk, hogy ez a két fajta hazugság minden nevelésnek az ütközőpontja. Különösen akadályos pedig a szellemi nevelésnek, mert a gyermek számára létszükséglet az igazság. Az anya vagy a nevelőnő például elmondanak valamit, aminek baba is tanuja volt, aki nyitott fülekkel figyel és könyörtelenül észreveszi a legkisebb tévedést, megkritizálja a legkisebb logikai lapszust is.

A gyermekek barátai, akik több ízben mesélnek el nekik egy változatlan erkölcsi tanulságú szép történetet, jól tudják, hogy nem ajánlatos valami inspiratív változtatást belevinni a mesébe. A gyermekek magukban hordják kis világukat, melynek ők képezik a centrumát és ezeket a szép történeteket úgy fogadják, mint valami változhatatlan igazságot, amely mélyen lelkükbe vésődik. Belső világukban hiányokat, létokokat érznek, melyeket nem ismernek, innen származik kérdéseik áradata, mely néha türelmetlenné tesz minket.

Hogyan és miért fordul a gyermek szüleihez az igazság keresésében?

«Anyagunk, mondja Piaget, teljesen fedi Bovet téziséét, mely szerint a gyermek önként szüleinek tulajdonítja azokat a tulajdonságokat és magát a tökéletességet is, melyet később Istenre visz át, ha a vallásos nevelés ebben segítségére van... Az embert tekinti tehát mindentudónak és mindenhatónak és ő mindennek a teremtője. Így láttuk azt, hogy az eget és a csillagokat is az emberi tevékenységnek tulajdonították és nem Istennek, az eseteknek legalább is a felében.¹

¹ Piaget: La représentation du monde chez l'enfant.

Szükséges tehát, sőt mi több, kötelesség a gyermek értelmét ébredésétől kezdve a Teremtő felé fordítani. Jegyezzük tehát jól meg ezen Piaget által kifejtett tendenciát, amely élénken megvilágítja nevelői felelősségünket és oly sok nevelőét.

Az egészen kis gyermek, aki kiválóan koncentrálna a képességeket magába, csakis azért folyamodik szüleihez, mert őket egy oly igazság birtokosainak tartja és hiszi, melyet ő bizonyos tekintetben el nem érhet.

Kéri tehát tőlük ezt az igazságot, mint ahogyan Istentől kérné, és ilyennek is fogadja el. Ilyen körülmények között ítéljük tehát meg, hogy a válasz, melyet egy hat éven alulinak adunk, *lényegtelen-e?* Követnünk kellene a gyermeki gondolatoknak és a meggondolásoknak fonalát, mely a kicsinyeket e kérdésekre kényszeríti. Mivel a gyermekben túlsok erő ütközik össze, melyeknek sem használatát, sem mértékét nem ismeri, sokszor merő fantasztának tűnik fel előttünk kérdéseivel. Életizgalma, melyet harmoniába szeretne hozni, előre veti bélyegét és egyenlőtlennek tűnik fel nekünk. A kicsi szereti a lármát, a tettet, mert szeret élni.

«A növekvő élet lökései megismertették vele a sajátmagára való számítás veszélyét. (P. Archambault et Pauline Cormier : Les Distraction de nos enfants.) A saját tapasztalatait keveredés nélkül sorakoztatja egymásra és rendkívüli képzelőereje megengedi neki, hogy egymás fölé helyezze őket a folytatólágosság megbontása nélkül.

A gyermek *az ő* saját igazságán keresztül keresi az igazságot.

Azért, mert nála, a kialakulásban levő lénynél, a kezdeményezés és a konstruktív cselekvés első sorban jelennek meg, helytelen lenne azt képzelni, hogy új benyomásainak sokasága káoszszá válik, mely lassankint rendeződik. Nem, a gyermek jól ellátott, jól organizált lény, akinél az érzéki ingerek csakis akkor folytatódnak tudatos percepcióban, ha valamely tényleges funkcióba kapcsolódnak. Innét állhatatlanságuk látszata. A gyermek közömbös az idő és a tér iránt, szegény emlékekben, melyek összehasonlítási anyagul szolgálnának neki, zárt azon érdekkorrasok iránt, melyeket a dolgok nekünk nyújtanak. Így hát úgy tűnik fel nekünk, mint megszorított öntudat birtokosa, amelyben a percepció és tett között mindig harmónia uralkodik. (Guillaume, *L'imitation chez l'enfant.*) Ez egy bizonyos formája az egyszerűségnek.

Nincs tehát rendetlenség a gyermeki pszichizmusban, hanem sokkal inkább rend, melyet mi gyakran nem veszünk észre. Minden bizonnyal reflexió van benne, ha ez utóbbit «figyelő öntudatnak» vesszük, vagy pedig «azon öntudatnak, melyet a lélek az ő különböző ténykedéseiből merít, melyek által az értelem eszmék alakításához jut el». Van reflexió benne . . . és gyakran megtörténik ezen kicsiny, «nem csak pasztikus, hanem végtelenül befolyásolható lényel», hogy felületesen válaszolunk neki. Nem a nevelőnek kell tehát a gyermeknek megadnia magát, hanem az igazságnak. *A nevelőnek az igazságot tetteiben és beszédében vissza kell tükröznie.*

- Csakis mamában bízom — mondta egy hétéves kisfiú.
- Miért?
- Ő sohasem hazudott nekem, sem a nagy, sem a kis dolgokban.

Naiv és mégis mennyire beható erejű beszéd.

Hasonlítsuk ezt össze egy fiatalember anyjához intézett soraival :

«A legtöbbet az használt nekem, hogy te mindig az igazságot mondtad. Ez őrizte meg tisztaságomat.»

Ehhez a kijelentéshez nem szükséges kommentár. Mindenesetre fölveti, még a tizenkét éven aluliakat illetőleg is, a korai beavatás problémáját, amelylyel annyit foglalkoznak katolikus pszichológusaink és moralistáink. Erről nem beszélhetünk anélkül, hogy ezen munka keretét túl ne haladnánk. Jelöljük csak meg árnyalatonként Foussagrives abbét (*L'Éducation de la pureté*), I. Renault-t (*La Pureté*), Ch. Chavint (*Jeunesse et Liberté*), P. Castillon cikkét az *Études religieuses*-ben és Gatterer és Krüs német jezsuita atyákat (*L'Éducation de la chasteté*). Sokan helyeslik Edward Montier aforizmáját is : «A tudományos ismeretre alapított erény többet ér, mint a tudatlanságra alapított ártatlanság». P. Hoornaert figyelemreméltó könyve: *A tisztaság harca (Le combat de la pureté)* a «húszévesekhez» szól.

A korai beavatással kapcsolatban megmaradunk a nevelő hazugsága melletti oppozíciónk mellett. Mindenesetre nincs szó arról, hogy rendszeresen és túlkorán elvegyük ártatlan tudatlanságát a nem kíváncsi kis lényeknek. Elég, hogy az anya bírja gyermeke bizalmát. Ez a kérdés maradjon családi, személyes. Prof. Pinard és Liard rektor a szexuális iskola és nevelés előfutárai, ne nehezteljenek meg, ha Péter vagy János sokat foglalkozik születésének titkával és anyjába vetett tökéletes bizalma kérdésekre ösztönzi őt.

Az anya az igazsággal válaszoljon, mely anyai tapintatánál és helyzetének előnyénél fogva a kívánandó alakban és mélységben áll rendelkezésére és szavaiban tapintat és egyszerűség érvényesüljön a tiszteletet érdemlő kérdésekkel szemben. Ezeket a kérdéseket szükség szerint négy szemközt, szubjektív módon kell megtárgyalni. Az anya «erélyesen és kedvesen» megparancsolja, hogy ne érintse ezeket a dolgokat kis testvérei és barátai előtt. A gyermek büszke az iránta tanúsított bizalomra és általában betartja e tilalmat.

Némely nem bűnös hajlamú gyermek hétéves korától fogva érdeklődik a bejelentett baba érkezése iránt, pontosabb választ keres, megjegyzéseket tesz, míg az idősebb, kilenc-tizenéves testvérek, nem érdeklődnek. Ez azt mutatja, hogy a miliőn és a körülményeken túl, a testi és szellemi temperamentum is fontos szerepet játszik a gyermekeknél. Jegyezzük meg, hogy a születés előtti idő és a születés problémája nagyon különböznek egymástól. Egy kis gyermek nem kíván annyit. «Isten a kis öcsikét a földre küldi, de kicsiny testének oltalom alatt kell fejlődnie. Anyja öle az első bölcsője, majd egy évig marad ott. Ha elég erős ahhoz, hogy lélegezzon, táplálkozzon, eljön az életbe, anyjának nagy szenvedései árán.» Ez a válasz nagy vonalakban.

Óvakodni kell a minden esetben alkalmazható csodaszerektől. Még egyszer hangsúlyozzuk az *egészen szubjektív beavatás* fontosságát. Nem látjuk-e még az egészen modern Párisban is, ahol annyi látvány kelti fel azt a korai kíváncsiságot, mely az érzékenységet túlzgatja, a képzeletet zavarja, a gyermekeknek, sőt ifjaknak egész sorát, akik csodálatraméltó tisztaságukkal kisiklanak a keletkező szenvedélyek izgalma alól és minden kíváncsiság veszélye elől?

A szülők virrasszanak a titkok küszöbén, *kezükből* tartva az igazság fényét.

Ezután a szükséges kitérés után térjünk vissza a kisiú szavára: — «Mama az, aki sohasem hazudott nekem». Tudhatja-e ezt bizonyosan a gyermek? — kérdik majd. Vagy talán anyja iránti szeretete adja ajkára kritikátlan hitének szavait.

Ne ámítsuk magunkat. A gyermek nevelője által beléje oltott eszmét nem fogadja be mindig spontán erővel. A tanítás gyakran ott marad valahogyan értelme előcsarnokában és bizonytalanul vár valamely kedvező körülményre, mely majd igaznak bélyegzi és megszilárdítja, vagy mint hamisat, elűzi azt agyából.

— «Mama az, aki sohasem hazudott nekem» — ezt így kell értelmezni: «Mindazt, amit ő nekem tanított, az események megerősítették és cselekvési módja mindig megegyezett szavaival.» A gyermek részéről szigorú ellenőrzés folyik azon kettős erkölcs szerint, melyet Foerster egyrészt a látás és hallás erkölcsének nevez — vagyis a nevelő tanításának — másrészt pedig külső tények révén és — nagyrészt — a nevelő hozzájárulása által keletkezett, érzékelt percepciók erkölcsének.

Abban a kis gyermeki fejben valami oly ösztönösen logikus, valami olyan belső egyenlet van, melyet nem lehet olyan könnyen becsapni vagy felborítani. Ha az ismeretet, mint a valósággal gyümölcsöző viszonynak eszközét tekintjük, akkor szükséges az is, hogy ennek az ismeretnek valóságát ellenőrizzük. Ha a gyermek a tévedést önként szívja fel magába, az az iránt való bizalmából, aki azt hozzájuttatta, félnünk kell a későbbi reakciótól. Lehetséges, hogy a szellemi kémia törvényei szerint, melyeknek minden gyermek birtokosa (Stern), megemészti ezt is, de a *mérgezés* bizonyos, ha kevésbé, vagy jobban hatott is és gyorsabban, vagy lassabban nyilvánul is meg.

A nevelők vessenek magukkal szigorúan számot: ennek a belső életnek, mely minden gyermeknél lehetséges s mely öntudatlanul kiépülésre vár, két pólus határozza meg az áramát. Ez a két pólus: a *tanítás* és a *példaadás*; mindkettő az igazság egyenlő hatványán áll. Az áram nem jön létre, csak akkor, ha a pozitív és negatív flúdióm érintkezésbe lép. *Ha nem, úgy semmi sem történt.*

Ne bízzunk még az igazsággal jó szándékból kötött megalkuvásokban sem, a szellemi gulyáseggyvelegekben, a kisgyermek számára fabrikált húslevesekben, melyet korának táplálékául szántak. Ha a legártatlanabb téve-

déssel is izesítjük ezt a táplálékot, éppolyan mérgező lesz, mint egyébként. Ez az elem forni kezd a gyermek belsejében és hosszú ideig fájdalmas meg-
lepetéseket fog előidézni benne : a hit elvesztését és az erkölcs eltévelyedését. Gyakran «egy semmisség elég ahhoz, hogy a hit elvesztését előidézze, egy semmi-
ség, mely mégis mérhetetlen : az igazság. Semmi mást sem mondani, mint
ami igaz, mindig azt mondani, ami egy pillanat múlva valami helytelen
nézetet igazíthat helyre : ez semmi és mégis minden lehet. Mindenkor az
őszinteség példáját adni, tökéletes összhangban mindennel, amit mondunk,
amit teszünk, amit gondolunk . . . Ez annyi, mint hatni a gyermekekre anélkül,
hogy reá gondolnának. Ez annyi, mint azon válaszokat előkészíteni, melye-
ket majd a válság korában adnak maguknak a tépelődő lelkek». (Marie Far-
gues : *La Croisade Eucharistique*, Az oltáriszentség kereszteshadjárata.)

Nem terjeszkedünk ki a gyermekek ízlésére olvasmányaikat illetőleg,
majd alább külön oldalakat fogunk szentelni erre a célra. Csak egyet jegyez-
zünk meg, mint álláspontunk alapját : *a gyermek és az igazság*, ez mostani
kutatásunk eredménye. A gyermekek túlnyomó többségének előszeretete
úgyis az «igaz történetek» felé fordul, vagy legalább is errefelé indult el eredendően.

És mégis mily szabályszerűtlenség, hogy szeretik a csodás történeteket !
A csodás történet kielégíti az új, felbuggyanó, telivér képzeletet, azt a fantá-
ziát, mely olykor fantasztikus történeteket sugall a kicsinyeknek és azt olyan
hatalmas erővel teszi, hogy annak termékeit jóhiszeműen igaznak állítják
gyermekünk. A mythománia egy bizonyos korban majdnem normális, mint
azt látni fogjuk.

Míg a gyermek többé-kevésbé képzelt fantáziavilágának útját követi,
addig értelme mást követel. Hogy mit? Erre csak azt felelhetjük : *Az igazságot*.
A fikció meghódítja, mert nincs fegyvere a harcra, de szüksége van az igaz-
ságra. A tündérek és a tündérmesék csalódást okoznak, de egyszersmind
megragadják fantáziájukat. Csakis a különleges való elégíthetné ki azonban
gyermekünk képzeletét és intelligenciáját. A nagy képzeletű gyermek *látja*
a homályban és a magányban dajkája meséjének szörnyeit. Nem jön zavarba,
ha hallja az állatmeséket, melyekben az állatok jutnak szóhoz ; saját maga
igazítja helyre : az állatok nem beszéltek soha. Tudja, hogy a történetet
szórakoztatására találták ki és ez szórakoztatja is anélkül, hogy felindulna
rajta. Ez egy ok arra, hogy itt megfogjuk. A kicsi megérinti ujjával a költött
mesét, mely megszűnik fikció lenni : nem hazudtak neki ; nagyon is jól fel
tudja ezeket az árnyalatokat fogni.

Néha az igazság és a való érzéke győz a képzeleten, már a kis kortól
fogva. Például Neumann Teréz már három éves korától kezdve elhanyagolta
babáit és ostobáknak tartotta a történeteket, melyeket más gyermekek
úgy szeretnek. Csakis az igazi történetek és különösen a vallási misztériumok
érdekelték.

Magyarországi Szent Erzsébet rózsás csodájának megragadó értelmű valósága elbájoló erővel tud hatni ezzel szemben a gyermekekre.

Péter :

— És rózsák voltak a ruhájában?

— Igen.

— De élő, igazi virágok voltak ezek, amelyeket meg lehet érinteni és szagolni?

— Igen.

— És a kenyér helyett voltak ott?

— Nos, igen.

— Ó, milyen szép ez ! És ez azért volt, mert a jó Isten meg akarta áldani Erzsébet királynő jóságát és mert nem akarta, hogy kikapjon?

Tudni akartam :

— És ha Isten nem tette volna meg ezt a csodát?

A kis közbeszóló habozott.

— Kár lett volna. A szép történet nem lett volna meg. A királyné kikapott volna . . .

Majd tiszta szemeiben kérdéssel folytatta :

— . . . de talán ez még szentebbé tette volna.

Ezek után a példák után nem vagyunk-e hajlandók aláírni Gilbert Robin véleményét : «a gyermek felülmúl minket» és nem vagyunk-e hajlandók P. Marmoitont meghallgatni, aki egy röpiratának ilyen címet adott : «Tanítóink, a gyermekek»?

Az igazságról és az erkölcsi élet kibontakozásáról.

A gyermekek lelkük mélyéből keresik az igazságot, megengedik, hogy a csoda igaz lehet, mégis visszadobnak minden igazságot, melyet nevelőjük számukra meglazított. Könnyen megérthetjük, hogy a természetfeletti világ vonzza és kielégíti őket.

Hallgassuk meg ezt az élénk, akaratos, vad négyéves kislányt, aki lelkesedik a hittanleckéjéért :

«Ha elmondtam a katekizmusomat, jutalmul mondjál el nekem még egy katekizmust».

Kezünkbe adta könyvét : *Lelki út gyermekek számára.* (Mother Bolton, *The spiritual way.*) Lapozgattunk benne, kérdeztünk. És ez a heves kislányka meg sem moccant többet, annyira eltöltötte lelkét a szép igazság, mely lelkében mély visszhangot keltett. Mindent áthatott a «Mama is azt mondta», «Papa is így tette . . .» Válaszait a bízó kicsinyek ártatlanságával adta ez a gyermek.

»Új dolgokat a gyermek érdekkörébe vonni, azokat saját életének kereteibe alkalmazni, foglalatosságához illeszteni» (Claparède : *Psychologie de l'enfant.*) ez, Claparède szerint a legfőbb probléma. És hozzáteszi : «Hogyan lássuk meg a motívumokat, hogy a gyermek *bensöleg* át tudja azokat érezni,

hogy bensőleg asszimilálhassa? Hogyan kerüljük el, hogy ez a tudás ne maradjon értelemnélküli holt teher, mely a gyermeknél merő verbalizmus?»

Túlhaladva minden pedagógiai módszeren, éppen a természet feletti vonzása az a motívum, amit a gyermek *bensejében* át tud érezni. Itt nem kell teremtenünk. A katolikus dogma titkainak megfelelnek a keresztséggel járó összes erények.

Adjatok csak a gyermeknek az ő értelméhez mért magyarázatot, vagyis olyat, mely egészében megőrzi az igazságot, se nem kicsinyíti, se nem édesíti meg, hanem csak egyszerűen közel hozza azt hozzája. A gyermekség ezen kereszténnyé formálásában már kiváló írók specializálódtak. Nagy ünnepek, de még a kedvenc szentek élete is nem csak lelki táplálékuk lett, hanem szellemi örömük is. Maga az evangélium is elérte az ő érinthetetlen igazságában a gyermekek felfogó képességét.

A befektetés igazán megéri ezt a lelki gondoskodást. Ktartok azonban amellet, — hogy éber figyelemre van itt szükség nemcsak a tanult dolgok miatt, melyeket a gyermek ezen korabeli formálhatósága oly vehemenssé tesz, hanem azért is, mert a gyermeknek késedelem nélkül kell választania jó és rossz között. Igen, választania kell és ez bizonyos nevelők számára kötelezettséggé teszi azt, hogy végre is lerázzák azt a közönyösséget, amelybe könnyen belemerülnek a kicsinyek túlságos fiatalsága címén.

Szent Tamás kategorikus ebben a kérdésben is.

Midőn a gyermek, ha még nincs is megkeresztelve, teljesen elérkezik az értelem korába, *életét egy jó cél elérésére kell beállítania*. Ha ezt megteszi, a kegyelem révén elengedtetik eredendő bűne, vagyis a vágykereszttség révén igazul. Más szóval a gyermek az értelem kellő fokát elérve, még kereszttség nélkül is *a jó utat kell válassza* és nemcsak hirtelen megindulásból, hanem ténylegesen is el kell távolodjék a rossz útjától. A helyes utat választani pedig annyi, mint a jót valóbar jobban szeretni, mint saját magunkat és annyi, mint mindenek fölött a Legfőbb Jót, Istent szeretni, aki természetünk teremtője s akit legalább is homályosan ismerünk.

Hogy ezen tan *hic et nunc* valójában beteljesülését érje, a gyermek elég-séges kegyelmet kap, ha nem áll neki ellen, még nagyobb segítséget kap, sőt megigazul és eredeti bűne megbocsáttatik.

Igy tehát egy kicsiny hétéves fejecskeben örökkévaló végzet játszódhatik le. Jól kell azonban tudnunk, hogy sohasem támaszkodhatunk túlságosan arra a lehetőségre, amelyet a szentségek erejétől erényben meggazdagodott gyermeknek kell eldönteni.

Az értelemnek ezen korában adódik az a pillanat, melyben a gyermek személyisége felszabadul és tevékenységet, tartalmat nyer. Öntudata mélyén bírál hívja önmagát tetteinek hordereje és értéke megítélésére. Az egészséges gyermeknek szüksége van az igazságra, éhezi és szomjúhozza az igazságot, hogy énjének felelősségét meghatározhassa. Nem zavarodik meg a nagy

szavaktól, de gyakran olyan zavarba esik, mellyel alig vet számot és egészen a betegségig keresi a jót, melyet elhanyagolt, vagy a rosszat, melyet elkövetett volna. Ha meggondoljuk, hogy ebben a plasztikus korban az erkölcs sok ponton homályos ítéletű még és hogy másrészt a friss képzelő erő oly gazdag, hogy — mint már mondtuk és ismét reá fogunk térni — igen hajlamos a mythomániára, könnyen felfoghatjuk, hogy minden megvan az aggályoskodás kifejlődéséhez. Jól tudjuk, hogy a finom lelkiismeretűek rövidebb vagy hosszabb krízisek, vagy pedig krónikussá vált rossz szokás folytán is mennyire ki vannak ennek téve fiatal éveikben. A buzgalom időszakait ismét a rossz felújulása követi. A baj nagyon is gyakori és kitartó gyakorlatot, türelmet és szilárdságot követel.

Ennek az aggályoskodásnak főoka az igazságnak elkeseredett és kínzó, gyakran beteges szeretése.

Tehát logikusan beleillik ebbe a fejezetbe.

Az igazság keresése ez, még pedig a hiba szempontjából tekintve. Nagy-e a hiba vagy sem? Azoknak, akik temperamentumuk vagy fejlődésük folytán nyugtalanok, nagynak tűnik fel. Ha a kis aggályoskodónak azt mondjuk, hogy hibája nem nagy, rövid időre megkönnyebbül. Azután a nyugtalanság ismét hatalmába keríti. Talán nem mondta helyesen el, amit tett? Talán nem emlékezett már jól a körülményekre. Megkérdezték tőle: «Nem akartad hugodat bántani?» Önkéntelenül is őszintén tiltakozott: Ó, dehogyan! De most már nem biztos benne. Ha mégis egy kissé akarattal tette, akkor hazudott. Hugának megkarcolása csak bocsánatos bűn: a hazugság talán halálos bűn és így megérdemli a poklot.

Igy keletkeznek a sötét arcocskák, könnyek, rémképek, sőt még a lefogyás is. Tehát *ügyesen* kell közbelépni. Akár veleszületett, akár későbbi keletű a nyugtalanság, kezelni kell. Ha érzékeny temperamentumból ered, szükséges, hogy a gyermeket felszabadítsuk ezen betegség alól. Erről majd később tárgyalunk.

Az aggályoskodás gyakran a nevelő hibájából származik, vagy őáltala nő veszedelmessé. Az a fő, hogy az igazság eme fájdalmas, kicsiny keresőinek mindig az igazságot nyújtjuk. Ne költsünk semmit, ne éljünk vissza a képekkel és a hasonlatokkal, ne illesszünk az ismert igazságokhoz lehetséges, vagy bizonytalan részleteket, azon ürügy alatt, hogy így konkréttebbé vagy ki-fejezőbbé tegyük.

Igy az igazság nemcsak máz nélküli lesz, hanem *egyszerű* is: egyszerűnek kell lennie. Ezért a skrupulózus gyermek esetében mindent meg kell beszélni, fel kell deríteni. Az a fő, hogy minden keletkező bonyadalmat le-törjünk, először egynéhányat megbírálván közülök bebizonyítjuk, hogy a vég-telenségig folytathatódnak és azután meghagyjuk néki a jó Isten nevében, hogy ne gondoljon rá többé. Ilyenekben van igaza a jó népies észjárásnak, mely szerint a jobb a jó ellensége.

Hogy az igazság egyszerű maradjon, a képzeletet szigorúan meg kell fegyelmezni.

Nem káros-e ily dús szellemi képességeket megölni, vagy visszafejlesztteni — mondhatná valaki?

Megölni nem szükséges és nem annyira visszafejlesztteni, mint vezetni kell a képzeletet. Az erős képzeletű gyermek megmaradhat fantáziadúsnak, de képzeletét szabályozhatja, hagyhat számára annyi játszási teret, amennyi elég ahhoz, hogy tiszteletben tartsa a szigorú határokat és amely megvédi csapongásaitól azt a másik területet, ahol már érzelmeinek kitörése károsá válik. De a gyermeknek nem szabad deformálnia.

Igy a fantáziának meg lesz a maga ártatlan gyakorló és pihenő tere. Mindannak, ami a fantáziát kitölti, meg lesz a fiktív értéke, azon mély gyökerek nélkül, melyeket az igazság ereszt. A megzavarodás tehát nem válik többé lehetségessé. A gyermeknek szüksége van erre a megkülönböztetési képességre: reá nézve ennek nagy jelentősége van. «Midőn Guy de Fontgalland egy épinali képekkel ellátott albumot nézegetett, szükségét érezte annak, hogy megkülönböztesse, mi a képzelet szüleménye ebből a valóságból, melyet naponta kétségbe vonhatott és beigazolhatott és ceruzával a margóra írta: «Igaz». «Nem igaz», — vagy «Nem igaz, de nem tudom biztosan». (Gaetan Bernoville: *L'enfant, qui dit «Oui».*)

De hogy a gyermek ezt a szelekciót mindenben elvégezhesse, ami fiatal életét megrohanja, elmaradhatatlanul szükséges az, hogy teljes, tökéletes, vak bizodalma legyen a nevelőben. Ha egészséges és normális, maga ajánlja fel ezt a bizalmat: kis kezeinek hasonlíthatatlanul szép ajándéka ez. Természetesen az anyja vagy az apja az, akinek ezt nyújtja és fogja is nyújtani majd az ő idején, az ő óráján néha egy ügyetlen és titokzatos mondatban, melyet lelki szemérme és élénksége sugall... Ha ezt a finom próbálkozást és megnyílást félreismerik és ha ezt a szegény kis titkot türelmetlenül visszautasítják, lehetséges, hogy közlési vágya örökre megszűnik. Ha egy anyának azt a fájdalmas megállapítást kell tennie, hogy kis gyermeke nem bízik benne, mielőtt «alattomosnak» vagy «zárkózottnak» nevezné, vizsgálja meg lelkiismeretét nagyon alázatosan és nagyon szigorúan.

A gyermek — mint mondtuk — az igazságot keresi, mikor bizalmát ajánlja fel. Ezt olyannyira keresi, hogy bármennyire szeresse is anyját, nem fordul hozzá lelki kiáradásában, ha átható és kérlelhetetlen tekintetével észrevette, hogy anyja beszédében és tetteiben megsértette az igazságot. «*Aki sohasem hazudott nekem, sem a kicsiny, sem a nagy dolgokban*», mondotta Jacques. Ha hétéves kora tökéletesebb meghatározást nyújtott volna számára, úgy fejezte volna ki amit érzett: «sem szavaiban, sem tetteiben».

— Örülni fogok, ha tizenkét éves leszek, — mondotta egy nyolc éves gyermek.

— Miért?

--- Mert úgy tehetek, mint apa.

— ?

— Nos, nem kell többé a misére mennem.

A következőkben végleg bebizonyul a nevelő felelőssége :

A «*Matiere és Memoire*»-nak legalaposabb része az, amelyben Bergson azt mutatja ki, hogy a tárgyban ugyanúgy van elhelyezve a percepció, mint az agyban, mert tökéletes folytonosság köti össze az agy megrezdüléseit a tárgy megmozdulásaival. A kiinduló ponton nincsen tehát sem «én», sem külvilág, hanem egy *continuum*. Ami a társadalmi tényezőket illeti, ezek ugyanerre az eredményre vezetnek : a kis gyermek első tevékenységétől kezdve társadalmi légkörben nevelkedik, amennyiben szülei, főleg anyja minden tevékenykedésében (táplálkozás, tárgyak megismerése, nyelv stb.) és érzelmében szerepet játszik. Így tehát ebből a szempontból is egyetlen szöveghez fűződik minden tette, mert az «én» öntudata egyáltalában nem kíséri veleszületett módon az első magatartást, hanem ez lassankint rajzolódik ki, a mások viselkedésének ellenállása folytán. (Jean Piaget, *La représentation du monde chez l'enfant.*)

Ez az utolsó mondat néhány megdöbbenést vet fel és utat mutat a hazugság eredetét illetően.

Egy paradoxonra kell itt rávilágítanunk : az igazságra született, az igazságra éhező gyermek, még ha egészséges és normális is, beigazoltan hazug is lehet. Tagadhatatlan, hogy a gyermekben valami spontán és érdeknélküli mythománia él. A gyermeknek ezen mythomániája *toto exlo* különbözik a felnőttétől. A felnőtt életszegénysége folytán költ mesét, terméketlenül utánózik nem létező teljességet ; a gyermek képzelőereje túlbőségében hazudik. A gyermeknél — mint a filozófusok mondják — a fantáziának nemcsak túltelítettsége van meg, hanem a képzelet abnormális függetlensége is jelen van. Az ontológikus magyarázat egyszerű : az állat képzelete szigorúan ösztöneitől és az individuum organikus szükségéitől függ : a kép nála mindég alá van rendelve az érezhető külvilág jelenlétének, vagy egy fiziológiai célnak. Ezzel szemben az ember képzelete függetlenséggel, felidéző és konstruktív képességekkel is bír, melyek ismeretlenek az állat előtt. Ez onnan ered, hogy az emberi képzelet instrumentálisan van az értelemhez rendezve. A gyermeknél azonban a felidéző képzelet fejlődése sokkal gyorsabb, mint a szellemi képességeké, amiből a képzeletnek ama gyakran kissé anarchikus teljessége is származik, melyet még nem ölel körül az értelem. Ugyancsak innen ered a gyermek arra való igyekezete is, hogy objektíválja zabolátlan fantáziájának termékeit s összezavarja a «belső» képet és a lényegét. Az «önkontroll» növekvése meghozza aztán a szükséges megkülönböztetést, a tehetséget a tények igazsága és a gondolkodás folytán támadt képzelet fantázia-születői között való különbségtételre.

(Folytatjuk.)

Dr. Jankovich Nelly fordítása.